

УДК 811.161.3'373.2

А. У. Бервячонак (Мазыр, Беларусь)

НЕКАТОРЫЯ ТЭРМІНЫ, ЯКІЯ ўВАХОДзяць у СКЛАД НАЗВАў ТУРЫСТЫЧНЫХ АБ'ЕКТАў МАЗЫРШЧЫНЫ

У артыкуле разглядаюцца некаторыя тэрмінаадзінкі розных семантычных відаў, якія служаць утваральнай базай онімаў турыстычных аб'ектаў, а таксама вызначаецца іх месца і роля пры фарміраванні назвы.

Сярод розных адзінак анамастыкі назвы турыстычных аб'ектаў займаюць асобнае месца, важнасць і актуальнасць якіх звязваецца ў першую чаргу з адукацыйнай, выхаваўчай і эстэтычна-пазнавальнай функцыямі.

Неабходна адзначыць, што некаторыя назвы прыродна-ландшафтных і гісторыка-культурных аб'ектаў фарміруюцца на аснове народнай і навуковай

тэрміналогіі і ўтвараюцца шляхам пераходу ад імя агульнага да імя ўласнага (анімізацыя). Само паняцце *тэрмін* азначае слова (або спалучэнне слоў), якое дакладна абазначае пэўнае паняцце ў навуцы, тэхніцы, мастацтве і інш. [5, 582]. Тэрміны разам з онімамі з'яўляюцца своеасаблівай характарыстыкай аб'екта, візітнай карткай тэрыторыі. На тэрыторыі Мазыршчыны таксама ёсць назвы турыстычных

аб'ектаў, у склад якіх уваходзяць наступныя тэрмінаадзінкі:

алёс – нізкія мясціны, якія зараслі хмызняком, таксама азначае балота, зыбкае месца [8, 56]: лес *Алёс*, балота *Алёс*, крыніца *Алёс*, заказнік *Алёс* і інш.;

бабёр – паўводны звер атрада грызуноў, які жыве ў лесе каля рэк і іншых вадаёмаў і мае каштоўнае футра [2, 319]: *Баброўскае* возера, аграсядзіба *Бабранята*;

бераг – край, паласа зямлі каля вадаёма [2, 366]: фізкультурна-аздараўленчы комплекс *Правы Бераг*;

бровар – вінакурны завод; вінакурня.

вал – доўгі, высокі земляны насып [2, 454]: урочышча *Скрысалаўскі Вал*;

валун – вялікі камень – абломак горнай пароды [2, 459]: помнік прыроды *Каменныя валуны*;

вілы – роў з двума раўкамі, адгалінаваннямі [8, 147]: яр *Вілы*, урочышча *Вілы* і інш.;

востраў – частка сушы, акружаная з усіх бакоў вадою; узвышша сярод балота, грудок, выспа; участак, які вылучаецца чым-небудзь сярод навакольнай мясцовасці [8, 507]: тарфянік-заказнік *Астраўное*, урочышча *Востраў* і інш.;

гара – узвышша, любое высокае месца, высокі ўзгорак [1, 186]: *Чортава Гара*, яр *Падгор'е*, вуліца *Гара Камунараў*, *Святая Гара*, *Шайтан-Гара* і інш.;

гарадок – насыпное гарадзішча, селішча [8, 188-189]: крыніца *Гарадок*, урочышча *Гарадок*, лес *Гарады* і інш.;

гліна – асадкавая горная парода, вязкая ў вільготным стане, якая ляжыць на паверхні зямлі або пад глебай [3, 54]: вёска *Глініца*;

груд – невялікая горка, узгорак [8, 82]: дом паляўнічага *Гіневічаў Груд*;

даліна – нізіна, вялікая ўпадзіна паміж гор ці ўзгоркаў [8, 230]: урочышча *Анёлская Даліна*, урочышча *Смяротная Даліна*, яр *Даліна*, лес *Даліна* і інш.;

двор – участак зямлі пры доме, хаце, прадпрыемстве, абгароджаны плотам ці сценамі будынкаў; сялянскі дом, хата з усімі гаспадарчымі пабудовамі; памесце, маёнтак [3, 159]: аграсядзіба *Стары Двор*, раён вёскі *Глініцы Дворня* і інш.;

дак (дзот) – земляное ўмацаванне, прызначанае для вядзення кулямётнага і артылерыйскага агню і для абароны ад куль, снарадаў, мін, авіябомб [3, 177]: *Гліняцкі ДАК* (доўгачасовая агнявая кропка);

дрыгва – топкае балота, багністае месца [3, 202]: тарфянік-заказнік *Дрыгва*;

дуб – буйнае лісцевое дрэва сямейства букавых з моцнай драўнінай і пладамі жалудамі [3, 205]: помнік прыроды *Дубы*, урочышча *Дубкоўка*, помнік прыроды *Насаджэнне дуба чарэчкатага* і інш.;

журавіны – ягадная вечназялёная расліна сямейства бруснічных, якая расце на мохавых балотах [3, 260]: помнік прыроды *Журавіннік*;

замак – палац, вялікі памешчыцкі дом [3, 342]: *Замкавая гара*;

камень – розная цвёрдая горная парода (за выключэннем металу) у выглядзе суцэльнай масы або асобных кавалкаў [2, 601]: вёска *Каменка*, *Каменныя*

Валы, крыніца *Каменка* і інш.;

край – вобласць, мясцовасць, што вылучаюцца па якой-небудзь характэрнай прымеце [3, 719]: *Мазырскі Краязнаўчы музей*;

краніва – травяністая расліна сямейства крапіўных з тонкімі пякучымі валаскамі на сцябле і лісцях [3, 723]: крыніца *Краніўная*;

крыніца – натуральны выхад падземных вод на паверхню зямлі [3, 741]: крыніца *Крынічанская*, пасёлак *Крынічны* і інш.;

курган – штучны ўзгорак над старажытнымі магіламі, земляны насып для ўвекавечвання подзвігу людзей. Курганамі часам называюць і прыродныя ўзгоркі [7, 113]. У мясцовых гаворках *курган* вядомы ў значэннях: «узгорак наогул», «насыпны ўзгорак», але пераважна ў значэнні «старажытная магіла», «месца, дзе пахаваны людзі» [1, 109]: *Курган Славы*, лес *Курган*, *Курганскі роў* і інш.;

моладзь – маладое, падростаючае накаленне [4, 172]: леспарк *Маладзёжны*;

пан – уладальнік маёнтка, памешчык [4, 658]: аграсядзіба *Панскі Сад*, *Панскі парк*, *Панская* сажалка, поле *Панскі Двор*, *Панскае* возера, *Панскі лес* і інш.;

роў – глыбокае, як канава, паніжэнне, якое вымыта веснавымі ліўнямі; бяздонны сухі яр [8, 582]: яр *Курганскі роў*, яр *Рамашаў роў*, яр *Камянецкі роў* і інш.;

сасна – вечназялёнае дрэва сямейства хваёвых, якое расце пераважна на пячаных глебах, вызначаецца прамым высокім ствалам і доўгай ігліцай. [5, 68]: санаторый *Сосны*;

шыя – яр, выцягнуты ў даўжыню [1, 209]: яр *Шыя*, урочышча *Шыя*;

ясець – дрэва сямейства маслінавых з перыстым лісцем і цвёрдай драўнінай, якая выкарыстоўваецца ў мэблевай прамысловасці [6, 504]: тарфянік-заказнік *Ясянец*.

Тэрмінаадзінкі, што ўваходзяць у склад наймення, складаюць аснову онімаў, паколькі яны раскрываюць лексічнае значэнне слова. Турыстычныя назвы Мазыршчыны характарызуюцца тэрмінамі: *алёс*, *бабёр*, *бераг*, *вал*, *валун*, *вілы*, *востраў*, *гара*, *гарадок*, *гліна*, *груд*, *даліна*, *двор*, *дзот*, *дрыгва*, *дуб*, *журавіны*, *замак*, *камень*, *край*, *краніва*, *крыніца*, *курган*, *моладзь*, *пан*, *роў*, *сасна*, *шыя*, *ясець* і інш., якія абазначаюць розныя віды мясцовага рэльефу, з'яўляюцца своеасаблівымі арыенцірамі, указваюць на тып ландшафту, на месцазнаходжанне аб'екта, яго характэрную прымету, рысу і інш. Таксама неабходна адзначыць, што гэтыя тэрмінаадзінкі могуць быць не толькі адназначнымі, але і мнагазначнымі, што сведчыць аб унікальнасці, багаці і разнастайнасці моўнай лексікі.

Такім чынам, тэрміны, як частка назвы, у агульных рысах вызначаюць прыроду называемай адзінкі, а таксама персаналізуюць і ідэнтыфікуюць аб'ект. Многія найменні турыстычных аб'ектаў Мазыршчыны звязаны з тэрытарыяльна-геаграфічнымі асаблівасцямі, матэрыяльнай і духоўнай культурай людзей.

Літаратура

1. Иванова, А. А. Микротопонимия Мозырского Полесья: монография / А. А. Иванова. – 2-е изд. – Мозырь: УО МГПУ им. И. П. Шамякина, 2007. – 200с.
2. Глумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад агул. рэд. К. К. Атраховіча (К. Краніва). – Мінск: Гал. рэд. Бел СЭ, 1977. – Т. 1. – 608с.
3. Глумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад агул. рэд. К. К. Атраховіча (К. Краніва). – Мінск: Гал. рэд. Бел СЭ, 1978. – Т. 2. – 768с.
4. Глумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад агул. рэд. К. К. Атраховіча (К. Краніва). – Мінск: Гал. рэд. Бел СЭ, 1979. – Т. 3. – 672с.

5. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад агул. рэд. К. К. Атраховіча (К. Крапіва). – Мінск: Гал. рэд. Бел СЭ, 1982. – Т. 5. – Кн. 1. – 663с.
6. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад агул. рэд. К. К. Атраховіча (К. Крапіва). – Мінск: Гал. рэд. Бел СЭ, 1984. – Т. 5. – Кн. 2. – 608с.
7. Энцыклапедыя прыроды Беларусі: У 5 т. / Рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.] – Мінск: БелСЭ, 1984. – Т. 4. – 600 с.
8. Яшкін, І. Я. Слоўнік беларускіх мясцовых геаграфічных тэрмінаў. Тапаграфія. / І. Я. Яшкін. – Мінск: Бел. навука, 2005. – 808 с.

МГПУ ИМ. И.П.ШАМЯКИНА